

Top 10 *Actaea* – of is nu *Cimicifuga*?

Het geslacht

Dit geslacht uit de ranonkelfamilie (met onder meer *Clematis* en *Helleborus*) bestaat uit ongeveer 30 soorten, die verspreid zijn over de gematigde streken van het noordelijk halfrond, vooral Noord-Amerika en Oost-Azië. Daar horen ook de soorten bij die vroeger al *Actaea* heetten, in het Nederlands christoffelkruid genoemd. De twee bekendste hiervan worden besproken bij nummer 9 en 10. Ze zijn opvallend anders door de zomerbloei en besvruchten. De najaarsbloeiers hebben allemaal zaad- doosjes, die na verdrogen opengaan.

Toepassing

Wat dan ook de juiste naam mag zijn, het is echt een sieraad in de herfsttuin. Het blad is zeer decoratief, opvallend en in overtreffende trap sprekend spectaculair en elegant te noemen. Daar komen de geurige witte bloeien aan het einde van het seizoen nog bij. Hij wordt vaak gebruikt in schaduwtuinen of langs vijverranden die in de (half)schaduw liggen. De plant komt het mooist tot zijn recht naast wat grootbladige planten zoals *Hosta*, *Rodgersia* en *Ligularia*. Je kunt ook juist kiezen voor nog fijner blad, bijvoorbeeld varen. Als de textuur van de planten maar verschilt; dan matchen ze op zijn mooist. Een prettige bijkom-

stigtheid is dat herten en konijnen de plant met rust laten.

Bodem en licht

Actaea groeit op neutrale tot zure grond die rijk is aan humus. De meeste soorten zijn van nature te vinden als kruidlaag in open bebos- sing en bosranden. Daar zijn ze ook gewend dat de grond niet snel uitdroogt. Gebeurt dit wel, dan krijgen ze verbrande bladranden en zullen ze geen bloemknoppen vormen. Voor een jaartje is dit niet erg: het blad valt af, vol- gend jaar weer nieuwe kansen. Maar dit moet natuurlijk niet jaren duren; dan zal de plant het loodje leggen. Na aanplant kost het echt wel drie jaar voordat het een aardige pol wordt, maar dan heb je hem vervolgens jarenlang.

Biodiversiteit

Tijdens de bloei gonst het van de vliegende insecten, waaronder vliegen en kevers, want zoveel is er niet meer in bloei rond september/ oktober. Bijdragen aan de biodiversiteit houdt ook in dat er weleens iets gebeurt waar wij mensen niet zo blij mee zijn. Zo kan in het voor- jaar het blad worden aangevreten door slakken, kan er in hete zomers meeldauw ontstaan en zit er af en toe een luisje op, dat er meestal na een fikse regenbui weer vanzelf afspoelt.

Het is een botanisch soepje, de naamgeving van de plant die in het Nederlands 'zilverkaars' genoemd wordt. Is het nu *Cimicifuga* of *Actaea*? Volgens Hans Kramer van kwekerij De Hessen- hof worden ze in de landen waar ze van nature vooral voorkomen, China en de VS, nog *Cimicifuga* genoemd. Ook in tuincentra en catalogi wordt deze naamgeving nog steeds gevolgd, maar in de Naamlijst voor Houtige Gewassen en Vaste Planten – een standaardlijst – wordt *Actaea* aangehouden. Daarom houd ik daar in dit artikel ook aan vast. Want het is maar net wat je afspreekt; voor de plant maakt het niet uit: hij wordt er niet mooier of minder mooi van. Wil je hier meer over weten, lees dan het artikel van Hans in *Dendroflora* 2016.

Auteur: Marlien van der Linden

Marlien van der Linden

Rijnbeek Vaste planten: *Cimicifuga* op de kwekerij

1. *Actaea acerina* 'Compacta'

Volgens Hans Kramer zou deze soort onder *japonica* geschoven mogen worden. Het belangrijkste is dat hij laag blijft – lager dan nummer 2 –, een opgaande bloei heeft en vrij vroeg bloeit voor een in het najaar bloeiende *Actaea*. Het frisse groene esdoornachtige blad steekt goed af. Als de bloeiaren dan fier rechtop boven het blad uitsteken, is het een plaatje om te zien. Ik nodig alle vasteplantenkwekers uit om deze plant meer te kweken.

foto Rijnbeek Vaste Planten

2. *Actaea japonica* 'Cheju-do'

Dit is een soort die relatief kort blijft (maar iets hoger dan nummer 1) binnen de groep die voorheen *Cimicifuga* heette. Hij wordt niet veel hoger dan 60-70 cm. Het glimmende blad is samengesteld uit drie delen. Gezien de soortnaam is hij heel geschikt in een schaduwrijke Japanse tuin voor een najaarsbloei in september en oktober. Je ziet het voor je: onder Japanse esdoorns met hun diffuse licht geeft het grovere blad een goed contrast. Maar hij groeit niet alleen in Japan, want *Cheju-do* wil zeggen dat de plant van het Koreaanse eiland Cheju komt.

3. *Actaea racemosa* 'Blickfang'

De soort *A. racemosa* bloeit eerder dan *simplex* en is wat grover van blad. Bovendien komt *racemosa* voor in het oosten van Noord-Amerika en komt *A. simplex* uit Korea en Noord-Japan. 'Blickfang' is met recht een echte blikvanger; hij doet zijn naam dus eer aan. Sommige soorten hebben een iets hangend bloeikopje, maar *A. racemosa* blijft statig overeind staan, zeker deze 'Blickfang'. Daardoor ontstaat een strakke architectonische uitstraling. Hij bloeit crème-wit boven het samengestelde blad.

4. *Actaea racemosa* 'Queen of Sheba'

Deze cultivar is ontstaan in de tuin van Piet Oudolf. Is 'Blickfang' de meest opgaande cultivar, 'Queen of Sheba' is juist de elegantste variant. Met overhangende bloeiaren of donkere stelen en ook donker blad heeft hij een heel andere uitstraling. Wie goed leest, begrijpt dat de soortnaam *A. racemosa* in deze naam tot discussie leidt. Zoals gezegd heeft die een opgaande bloeiwijze, terwijl 'Queen of Sheba' juist grillige aren heeft. Sommige botanici laten daarom *A. racemosa* weg en zien het als een kruising tussen verschillende soorten.

5. *Actaea simplex* 'Carbonella'

Het verschil tussen de soorten *A. racemosa* en *A. simplex* is lastig te zien; daarom wordt *A. racemosa* gezien als een synoniem. *Actaea simplex* is de soort waarin de meeste cultivars te vinden zijn en die het makkelijkst groeit. Ze geuren allemaal tijdens de bloei en doen het goed op een (half)schaduwplek, op een zure tot neutrale grondsoort die niet makkelijk uitdroogt. 'Carbonella' lijkt uit de verte op 'Atropurpureum', maar blijft lager en heeft regelmatig blad van een dieppaarse kleur.

6. *Actaea simplex* 'Hillside Black Beauty'

Dit is een vrij nieuwe introductie, met glimmend blad. Maar vooral de zeer donkere bladkleur maakt hem bijzonder. De bloemkleur is wit tot crème en de plant kan inclusief bloemstengel 125 tot bijna 175 cm hoog worden, afhankelijk van grondsoort. Het blad staat gelaagd op de plant, waardoor die wat transparant overkomt. Leuk om pittige kleurcontrasten te creëren in de tuin.

foto Rijnbeek Vaste Planten

7. *Actaea simplex* 'James Compton'

'James Compton' hoort zeker in deze top 10 thuis, want het is een opvallende verschijning, echt anders dan de rest. Alleen al door zijn hoogte van 1,75 tot 2 m valt hij op. Daarnaast zijn de bloemtrossen langer dan gebruikelijk. De groepjes bloemen langs de bloemsteel staan wat verder uit elkaar, waardoor een nog ijlere uitstraling ontstaat. Ook deze plant komt uit de koker van Piet Oudolf. Hij heeft hem vernoemd naar de man die na een verwantschapsonderzoek *Actaea* en *Cimicifuga* samenvoegde.

foto Rijnbeek Vaste Planten

8. *Actaea simplex* 'White Pearl'

Toen ik in de jaren tachtig op de tuinbouwschool zat, leerden we alleen over deze zilverkaars. Hij viel me toen al op door zijn late bloei en elegante bloemvorm. De naam is nu dus veranderd in *Actaea*, maar ook de soortnaam *simplex* staat onder druk. Hij zou behoren tot de soort *A. matsumurae*, de tegenhanger van *A. simplex* in Zuid-Japan. Maar *what's in a name...* Belangrijker is dat hij dubbel geveerd blad heeft, veel bloemstelen geeft en misschien wel het sterkst geurt van alle *Actaea*-varianten.

9. *Actaea pachypoda* 'LK05' MISTY BLUE

De toppers 9 en 10 zijn de twee die altijd al *Actaea* hebben geheten. Door de opbouw van het blad en de vorm van de bloem is er een duidelijke overeenkomst met de najaarsbloeiers. Maar deze soorten bloeien al in juni-juli, met één bloemaar op de steel, en geven bessen. Bij *A. pachypoda* zijn dat witte bessen. De selectie met de handelsnaam MISTY BLUE heeft een blauwe metallic-achtige waas over het blad, wat een leuk accent geeft. Prachtig in combinatie met een blauwbladige *Hosta*! Hij komt van origine voor in de bossen aan de oostkant van Canada en de VS.

10. *Actaea rubra*

Van deze versie is er ook een soort met rode bessen. Hij bloeit in dezelfde periode, juni-juli, en komt in heel Noord-Amerika voor. Het is een ideale bosplant, waar je twee keer per seizoen plezier van hebt. Hij verdraagt meer kleiachtige grondsoorten. In Europa groeit de tegenhanger, *A. spicata*, die gek genoeg niet of nauwelijks wordt gekweekt. Zouden onze Europese insecten hier iets aan kunnen hebben? Dat kan toch haast niet anders!

Top 10	Kleur bloem	Bloeitijd	Hoogte	Per m ²
Acerina 'Compacta'	crème wit	augustus/september	30-40	7
Japonica 'Cheju-do'	crème wit	augustus/september	60-70	7
Racemosa 'Blickfang'	crème wit	september/oktober	100-125	5
Racemosa 'Hillside Black Beauty'	crème wit	september/oktober	125-175	5
Racemosa 'Queen of Sheba'	crème wit	september/oktober	125-175	5
Simplex 'Carbonella'	crème wit	september/oktober	125-150	5
Simplex 'James Compton'	meest roze	september/oktober	175-200	3
Simplex 'White Pearl'	gebroken wit	september/november	100-125	7
Pachypoda	gebroken wit	juni- juli	50-60	9
Rubra	gebroken wit	juni- juli	50-60	9

Na de bloei

Al in het voorjaar is *Actaea* een interessante bladplant, die op dat moment goed combineert met bijvoorbeeld bollen die in de schaduw bloeien. De sierwaarde van de bloem is wel duidelijk. Maar dan? Gelukkig is een uitgebloeide bloem nog steeds interessant. De zaden zullen rijpen in de kokervruchten en uiteindelijk verdrogen. Gedurende die periode geven de oude bloemstengels een interessant winterbeeld. Het blad valt al af na de eerste flinke nachtvorst en verteert makkelijk. Laat de stelen tot in maart staan, breek ze daarna van de plant af en strooi ze in kleine stukjes over de grond, als nieuwe voedingsstoffen voor de start van het seizoen. Op deze manier heb je jaarrond heel veel plezier van deze decoratieve vaste plant.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!